

Epäsuora henkilöön viittaaminen oppijansuomessa

MARJA SEILONEN

Väitöksenalkajaisesityelmä Jyväskylän yliopistossa 11. tammikuuta 2013

Elämme tekstien ja kielen keskellä ja keskuudessa. Halusimmepa tai emme, kohtaamme kieltä ja erilaisia puhuttuja ja kirjoitettuja tekstejä jatkuvasti kaikkialla. Tavallinen arkipäivämme on kirjoitettujen tekstien täyttämä myös silloin, kun emme oikeastaan itse ole ajatelleet lukea mitään. Niinpä tekstit tulevat vastaan aamukahvipöydän maitopurkin kyljessä ja autoradion näytössä, joka kertoo radiokanavan nimen lisäksi nykyisin myös seuraavaksi esitettävän musiikkikappaleen nimen ja esittäjän. Kadulla tienviitat ja katukyltit, valomainokset ja suuret mainosjulisteet syöttävät nähtäväksi ja luettavaksi pidempiä ja lyhyempiä tekstejä. Tekstit ympäröivät meitä kaikkialla, mihin menemmekin.

Kielenoppijalle, kuten suomea toisena kielenä oppivalle, tällainen tekstien tulva on ihannetilanne. Kielenoppija havainnoi ympäristöstään suomen kieltä melkein taukoamatta ja tahtomattaankin samalla omaksuu kielen ilmauksia, rakenteita ja kielen kuuluvia tapoja käyttäen näitä ilmauksia. Sanotaan, että ympäristö tekee kaltaiseksi, parhaassa tapauksessa kieliympäristö tekee kielenoppijan kielellisesti kaltaiseksi.

Tekstit ovat läsnä myös tässä Seminariumin vanhassa juhlasalissa, jossa nyt olemme. Vasemmalla yläseinällä on suomenkielisen tekstin lisäksi hieman latinaa. Oikealla ikkunoiden yläpuolella taas on kirjattuna vuodelta 1882 lause, joka viittaa opettamiseen ja koulutustehtävään: ”*Waeltaja sano Suomelle, että sen nuorison parasta tässä harrastetaan.*” Opettamista ja kouluttamista tällä paikalla yliopistonmäellä ja sen lähiympäristössä on jo Uno Cygnaeuksen ajoista harrastettu. Lause lienee sitaatti jostakin laajemmasta tekstistä. Kokonaiskontekstin puuttuessa saamme lauseen merkityksestä irti kuitenkin vain sen, että puheena on Suomen nuorison parhaaksi tehtävä työ, joka tässä paikassa siis on opettaminen.

Paitsi käytännön esimerkkinä siitä, kuinka tekstit meitä ympäröivät, tuo seinäkirjoitus toimii myös esimerkkinä yhdestä ilmaustavasta, jolla henkilöön voidaan

viitata epäsuorasti. Tällainen ilmaustapa on passiivi, jota kirjoittaja käyttää lauseessa ”*Nuorison parasta tässä harrastetaan*”. Kirjoittaja käyttää nimenomaan passiivimuotoa *harrastetaan*, joka ei kerro paljonkaan siitä, kuka on se, joka harrastaa: tekijä ei tule esiin. – Kirjoittajahan voisi muotoilla lauseen esimerkiksi muotoon: *Nuorison parasta me täällä harrastamme* tai *nuorison parasta opettajat ja opiskelijat täällä harrastavat*. Passiivi viittaa tässä epäsuorasti keihin tahansa, jotka ovat opetus- ja oppimisprosessissa osallisina, ehkä joukkoon voivat kuulua myös ne, jotka antavat opetustoiminnalle ulkoiset puitteet. Lisäksi esimerkin passiivissa oleva verbi viittaa oppimiseen liittyviin toimijoihin myös ajasta riippumatta, 1800-luvun opettajankoulutuslaitoksesta aina näihin päiviin. Passiivin valinta tässä nostaakin esiin toiminnan, sen mitä tapahtuu, eikä korosta tekijöitä. Teot puhukoot puolestaan.

Epäsuora viittaaminen henkilöön passiivin ja nollapersoonan (*Jos juoksee, niin ehtii*) avulla on suomen kielessä tavallinen piirre (Hakulinen, Karlsson & Vilkkuna 1980: 123). Vastaavia ilmaustapoja tunnetaan kuitenkin monissa muissakin kielissä (Siewierska 2005, 2008), joten kielenoppijalle ne eivät välttämättä ole aivan uusia. Haasteellista sen sijaan on tällaisen hienoviritteisen muoto- ja merkitysjärjestelmän ilmiön hallintaa kokonaisuudessaan toisella kielellä, jossa samalla ilmiöllä saattaa olla toisenlaiset ominaispiirteet ja käyttöyhteydet kuin mihin oppija on tottunut. Tämän järjestelmän omaksumiseen tarvitaan aikaa ja paljon kommunikaatiotilanteita, joissa kyseisen ilmiön voi kohdata.

Henkilöstä on kielessä mahdollista puhua niin, että häneen viitataan joko suoraan tai epäsuorasti. Suora viittaus on kyseessä, kun hänestä käytetään nimeä, persoonapronominia tai verbien persoonapäätteitä (*Laura ja Kirsi sanoivat meille; Hän voisi mennä väärään suuntaan; Ajattelin soittaa heti, mutta se ei onnistu*) tai henkilöä tarkoittavaa substantiivia (*Lapset eivät saa olla kauan tietokoneella*). Kielenkäyttäjillä on kuitenkin toisinaan tarve kuvata tapahtumia ja toimintaa niin, että kuvattua ei yksilöidä tietyn henkilön kokemukseksi, vaan pyritään yleistämään kokemus ketä tahansa koskevaksi. Toisinaan taas tapahtuman kokijaa ei haluta mainita suoraan, vaan lukijalle tai kuulijalle annetaan tulkitsijan ja päättelijän tehtävä. Kuten jo todettiin, passiivin ja nollapersoonan avulla tapahtuva epäsuora henkilöön viittaaminen on suomen kielessä tavallista. Niinpä monipuoliseen kielitaitoon pyrkivän suomen kielen oppijanakin olisi osattava niitä sopivalla tavalla käyttää.

Tutkimukseni käsittelee kielenoppimista, ja siinä tarkastellaan suomen kielen oppijoiden erilaisia tapoja käyttää epäsuoria henkilöviittauksia. Passiivin lisäksi he käyttävät tässä tehtävässä moniakin ilmaustapoja, joista tutkimuksessa tarkasteltavaksi ovat valikoituneet nollapersoonan (*Voisi mennä väärään suuntaan*) sekä generinen yksikön 2. persoona (*Vaikka sinä ajattelet soittaa heti, se ei onnistu*) ja yleistävä *ihminen*-ilmaus (*Ihmisen on muistettava olla varovainen*). Mainituista ilmaus-tavoista vain passiivi kuuluu rakenteisiin, joita käsitellään lähes kaikissa suomi toisena kielenä -oppikirjoissa. Nollapersoonaa niissä taas esitellään harvemmin ja epäsystemaattisemmin. Esimerkeistä 1 ja 2 nähdään, kuinka oppijat käyttävät eri ilmaus-tapoja samassakin tekstissä rinnakkain vaihdellen ja viittaavat niillä epäsuorasti eri tekijöihin.

- (1) *Minun mielestäni kännykät **ei saisi** kieltää kouluista. Olen pohtinut, että kännykät saisivat olla äänettämiä, **eikä poistettaisi** kokonaan. Tunnilla niitä ei näky, mutta **ihminen** tarvitsee kännykkää, joihinkin tapauksiin. Jotkin **ihmi-set** tapaavat jossain koulun jälkeen, eikä siinä ole haittaa. Vaan mielipiteeni on, että kännykät **ei poistettaisi** kouluista. (B1; 014)*
- (2) ***Voit** löydä kaikki tavarat, mitä **sinä tarvitset** maitosta-hifiin ja myös lelut. Se **on turvallinen**, koska on kamera kauppassa. Lapset voivat leikkiä kauppassa ja myös yrittää lelua. Luulen, että se on hyvä asia, koska jos lapset pitävät lelusta, vanhemmat ostavat niiden heille. Kauppassa on aina liian paljon ihmistä ja **on vaikea** kävellä. Kun **haluaisit** maksaa, **sinun täytyy** odottaa pitkän aikaa. (A2; 105)*

Kaikilla näillä ilmaustavoilla voidaan tekstissä viitata henkilöön, joka jää tarkemmin määrittelemättä tai jonka vasta koteksti, ympäröivä teksti tarkentaa. Kyseessä ovat kieliopilliset muodot, joita voidaan käyttää monessa merkityksessä, ja ne voivat eri yhteyksissä viitata eri henkilöihin. Muodot saavat siis merkityksensä vasta tekstiyhteydessään. Lisäksi jokaisella epäsuoralla viittaamisen tavalla voidaan ajatella olevan oma, toisista eroava paikkansa kielen semanttisessa systeemissä. Täydellisiä, täsmälleen samaa merkitseviä synonyymejä on kielessä vain harvoin, joten epäsuoran viittauksenkin täytyy olla eri keinoin ilmaistuna merkitykseltään jotenkin erilaista.

Kiinnostuksen tutkimusaiheeseen on syntynyt käytännön opetustyössä toimiessani suomi toisena kielenä -opettajana Suomessa ja suomen kielen opetusasteissa ulkomailla. Suomen oppijoiden puheessa ja teksteissä huomiotani on kiinnittänyt esimerkiksi se, että oppijoiden passiivin käyttö on tuntunut olevan epäluontevaa ja he ovat usein mieluummin valinneet käyttöön aktiivin muotoja ja suoria persoonaviittauksia. Näin on tapahtunut silloinkin, kun oppijalla on jo muuten aivan toimiva kielitaito. *Ihminen*-ilmauksen ja geneerisen *sinän* käyttö taas on vaikuttanut olevan oppijoiden kielenkäytössä melko tavallista. *Ihminen* on geneerisessä käytössä tuntunut toisinaan häiritsevän oudolta, ja yleistävän *sinän* runsaan käytön olen ajatellut perustuvan siihen, että muotoa on ennestään tuttua helppo käyttää. Nollapersoona taas on ilmiönä melko näkymätön, mistä on syntynyt ennakko-oletus, että suomen oppijat eivät varmaankaan ole tulleet kiinnittäneeksi siihen huomiota eivätkä siitäkään syystä käytä sitä juuri ollenkaan. Nollapersoona on lisäksi jäänyt oppimateriaaleissakin vähälle huomiolle, joten sitä ei ole opetuksessaan erityisesti nostettu esiin. Tällaisiin ennakko-oletuksiin olen lähtenyt tekemään tätä tutkimusta, jossa olen halunnut selvittää, kuinka frekventtejä nämä kielen ilmiöt oppijoiden teksteissä oikein ovat ja miten oppijat hallitsevat näiden muotojen käyttöä.

Sekä passiivi että nollapersoona ovat ilmiöinä monipuolisia ja joskus jopa monimutkaisia, sillä esimerkiksi niiden ilmaiseman viittauskohteen tulkinta ei ole aina yksiselitteistä. Tekstiyhteys, koteksti, onkin niiden tulkinnassa oleellinen. Seuravassa esimerkkitekstissä 3 tulkinnanvaikeuksia ei ole: lukijalle on selvää, että käytetty passiivimuoto viittaa monikon 1. persoonaan, joihinkin *meihin*. Mikä sitten johtaa tähän tulkintaan, kun ympäröivässä tekstissä sanaa *me* tai mitään monikollista tekijää ei mainita kertaakaan?

- (3) *Muistan kerran kun olin Saksassa. Siellä oli hauskaa, koska siellä oli erilaista kuin Suomessa. Saksassa käytiin eri paikoissa esim. eläintarhassa, uimassa ja tivolissa. Parasta oli, kun käytiin katsomassa jalkapallo-ottelu. Oltiin Saksassa n. 1 kk. Oltiin Berliinissä. Berlin on hieno kaupunki, varsinkin yöllä.* (B1; 700)

Esimerkki osoittaa, että sanan merkitys ei löydykään aina siitä itsestään, yhdestä muodosta. Tässä tulkintaan vaikuttaa tekstin aika-paikkaisuus eli se, että kirjoittaja kuvaa tietyssä paikassa, *Berliinissä*, tapahtuneita asioita ja mainitsee tekstissään myös tarkkoja aikoja, kuten *n. 1 kk.* Myös aikamuotona oleva mennyt aika vaikuttaa tulkin-taan.

Tutkimukseni on osa Suomen Akatemian rahoittamaa Jyväskylän yliopiston kielten laitoksen Cefling-hanketta, jossa yhdistyvät kielen oppimisen ja kielitaidon arvioinnin tutkimus (ks. *Cefling*). Aineistona on siten ollut Cefling-hankkeen tutkimusaineisto, joka koostuu aikuisille tarkoitettujen Yleisten kielitutkintojen kirjoittamisen osakokeen suorituksista (N = 669) ja yläkoulun suomi toisena kielenä -oppilaiden kirjoitel-mista (N = 447), jotka on kerätty tätä hanketta varten Etelä- ja Keski-Suomen kou-luista. Käytössä on *Eurooppalaisen viitekehityksen* (2003) 6-portainen arviointiasteikko A1–C2, ja epäsuorien viittaustapojen käytön kehitystä tarkastellaan sekä kvantitatiivisesti että kvalitatiivisesti. Tutkimukseni pyrkii selvittämään, kuinka suomen kielen oppijat käyttävät epäsuoria henkilöön viittaamisen tapoja kielitaidon eri tasoilla ja kuinka aikuisen ja nuoren suomen kielen oppijan epäsuorien henkilöviittaustapojen käyttö eroavat toisistaan. Lisäksi se tarkastelee sitä, miten ja miksi suomenoppijat vaihtelevat eri epäsuoria henkilöviittaustapoja samassa tekstissä. Tutkimukseni vastaa osit-tain myös Cefling-hankkeen tutkimuskysymyksiin siitä, millaiset kielellisten piirtei-den yhdistelmät esiintyvät eri taitotasolla ja onko nuorten ja aikuisten suoriutumisen samantasoisista ja samanlaisista viestinnällisistä tehtävistä erilaista.

Tutkimukseni osoittaa, että aikuisten ja nuorten suomen oppijoiden teksteissä kaikki tarkasteltavana olevat viittaustavat ilmaantuvat käyttöön heti tasolla A1 ja että aikuiset ja nuoret käyttävät niitä suurin piirtein yhtä paljon. Tavallisin epäsuora viittaustapa on molemmilla nollapersoonaa ja toiseksi tavallisin passiivi. Yleistävänä käytetty *sinä* esiintyy taas useimmin nuorten S2-kirjoittajien taitotasolla A1, ja *ihminen* on hivenen enemmän aikuisten kieleen kuuluva piirre.

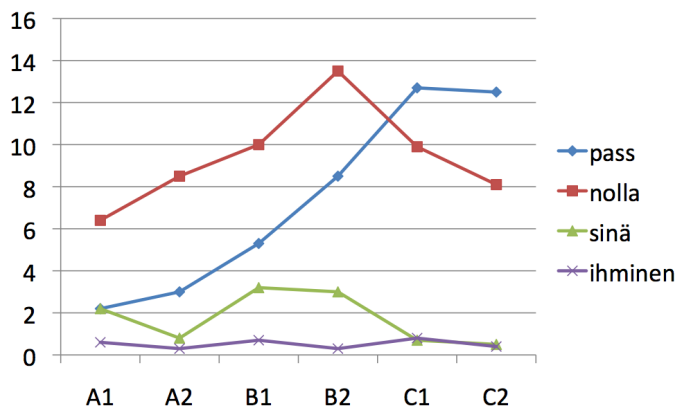
Aikuisten ja nuorten suomen oppijoiden tekstejä on tutkimuksessani vertailtu vain tasoilla A1–B1, sillä aineistossani nuorten tekstit eivät yllä B2-tasoa ylemmälle kieli-taidon tasolle. B2-tason tekstejä taas nuorten aineistossa on niin vähän, että niitä ei ole voitu ottaa mukaan tutkimukseen, sillä vähäisyytensä vuoksi ne eivät antaisi luotetta-vaa kuvaa tällä kielitaidon tasolla olevien oppijoiden osaamisesta. Kummassakin ai-neistossa on kultakin taitotasolta noin 100–200 tekstiä, lukuun ottamatta nuorten B2-tason tekstejä, joita on vain 29.

Lähemmin katsottuna aikuisten ja nuorten tekstit eroavat toisistaan myös siten, että passiivin käytössä nuorten tekstit ovat joiltakin osin kohdekielenmukaisempia kuin ai-kuisten. Aikuiset ensinnäkin tuottavat epätarkkoja ilmauksia alkutasolla niin paljon, että heidän voidaan katsoa hallitsevan passiivin yhtä tasoa myöhemmin kuin nuor-

ten, vasta tasolla A2. Lisäksi kohdekielestä poikkeavia passiiveja esiintyy myöhemminkin enemmän, erityisesti tasolla B1, jolloin nuoret puolestaan eivät enää lainkaan käytä epätarkkoja passiivi-ilmauksia. Toiseksi nuoret käyttävät teksteissään jo A-tasolta lähtien enemmän muitakin kuin kaikkein tavallisimpia verbejä, kun taas aikuisten A-tasolla käyttämät verbit ovat pääasiassa frekventtejä perusverbejä.

Toisaalta vain aikuisten teksteissä voi tavata passiivin metatekstinomaista käyttöä, jolloin tekstiä jäsentävänä tekijänä toimii niin sanottu dialoginen passiivilause. Samoin vain aikuisten ilmaisuvarastoon kuuluvat sanonnat ja verbien kuvaannollinen käyttö (*Keskiviikon Keskisuomalaisessa on nostettu pöydälle aihe, josta kannattaa todella keskustella, nuorten kiroilu*. C1; 1038). Ilmauksissa käytetty sanasto lisääntyy taitotasolta toiselle siirryttäessä, mutta leksikaalisen variaation kannalta aikuisten aineistossa selvempi muutos tapahtuu tasolla B1, kun se nuorten aineistossa tapahtuu jo edellisellä tasolla A2.

Suuraava aikuisten oppijoiden käyttämiä epäsuoria viittaustapoja esittelevä kaavio 1 käsittää kielitaidon tasot A1:stä C2:een ja antaa siten kokonaiskuvan siitä, kuinka he käyttävät viittaustapoja kielitaidon kehityksen eri vaiheissa.

Kaavio 1.
Aikuisten suomen oppijoiden epäsuorat viittaustavat.

Kaaviosta 1 voi nähdä myös sen, että C-tason teksteissä aikuisten kirjoittajien tavallisimmaksi epäsuoran viittauksen tavaksi vaihtuu passiivi, kun se siis kaikilla edeltävillä tasoilla on ollut nollapersoonaa. Passiivi on tarkastelluista neljästä viittaustavasta ainoa, jonka käyttö lisääntyy koko ajan samalla, kun kielitaito kehittyy. Se on myös epäsuorista viittaustavoista ainoa, jota kaikissa suomen kielen oppimateriaaleissa käsitellään paljon.

Passiivista siis käytetään, mutta sitä ei välttämättä hallita. Eri taitotasolla epätarkkuus passiivin käytössä ei ole kuitenkaan samanlaista, sillä taitotasolta toiselle siirryttäessä kirjoittajat muodostavat eri tavoilla kohdekielestä poikkeavia passiivin muotoja: A-tason teksteissä passiivin preesens *myydään* ja 1. infinitiivi *myydä* sekoittuvat toisiinsa

ja voivat esiintyä toistensa sijasta. B-tasolla voi tavata *minä myydään* -tyyppistä rakennetta, jossa persoonamuoto ja passiivi esiintyvät yhdessä. C-tason teksteissä taas kirjoittajat käyttävät samanlaisia epäkorrekteja muotoja kuin syntyperäisetkin: *piirustukset ollaan lähetetty, tehtävät ovat suoritettu*.

Siihen, valitseeko kirjoittaja tekstiinsä passiivin, nollapersoonan, *sinä*- vai *ihminen*-ilmauksen tai valitseeko hän ylipäättään epäsuoran viittaustavan, vaikuttavat monet tekijät, jotka liittyvät toisiinsa ja ovat osittain päällekkäisiäkin. Ilmauksen valinta voi näin ollen riippua kirjoittajasta, hänen kielitaidostaan tai tilannekontekstista. Kirjoittajan ikä vaikuttaa tietenkin hänen käyttämäänsä ilmaustapaan, sillä nuoren kirjoittajan maailma, elämäntilanne ja maailmankuva ovat lähtökohtaisesti toisenlaisia kuin aikuisen kirjoittajan. Lisäksi nuoren puheenaiheet ovat erilaisia kuin aikuisen, joten hänellä ei ole välttämättä tarvetta käyttää passiivia esimerkiksi metatekstinä, jota aikuisten teksteissä tapaa. Toisaalta aineiston nuoret kirjoittajat käyvät koulua, jossa he sosiaalistuvat samoihin kirjoittamisen käytänteisiin kuin syntyperäisetkin koululaiset, ja omaksuvat luontevia kirjallisen ilmaisun tapoja (Kalliokoski 2006: 248–249). Tiivis yhteys kieliympäristöön auttaa nuoria oppijoita saavuttamaan idiomaattisen kielitaidon. Myös saavutettu suomen kielen taito vaikuttaa tietenkin kirjoittajan ilmausmahdollisuuksiin. Niinpä edistyneellä suomen oppijalla eri epäsuorien viittaustapojen käyttö voi olla tietoista ja harkittua, jolloin esimerkiksi passiivin valintaan vaikuttaa tavoiteltu näkökulma tai passiivin sijaan valitun *ihmiset*-ilmauksen käytön perusteena ovat tyylliseikat. Toisaalta taas käyttöön voi valikoitua vain se, mitä kirjoittaja osaa tuottaa, jolloin ilmaisun rajoitteena on puutteellinen kielitaito.

Aineisto osoittaa kuitenkin, että tarve ilmaista tiettyjä asioita on oppijalle ensisijainen ja merkitysten välittäminen kulkee muodon edellä. Ilmaisuntarve voi voittaa myös kielitaidon rajoitteet: jos passiivi ja nollapersoonaa eivät kuulu hallittuihin rakenteisiin, niiden sijasta voidaan epäsuorasti viitattaessa käyttää muita, vaikkapa äidinkielenstä tutumpia kielen keinoja, kuten geneeristä *sinää* ja *ihminen*-ilmausta (ks. esimerkki 1 ja 2). Muut kirjoittajan osaamat kielet voivatkin vaikuttaa joko niin, että niistä on tukea epäsuorien viittausten käytössä, tai niin, että ne ohjaavat käyttämään suomen kielelle epätavallisempia ilmauksia.

Epäsuorien viittaustapojen käyttöön vaikuttaa oleellisesti myös tekstilaji, jota tehtäväksi annettu kirjoitelma edustaa. Kaikki tekstilajit eivät nimittäin lainkaan suosi epäsuoria viittauksia. Kun on kyseessä kertomus, jossa kuvaillaan omakohtaista sattumusta, on tekstilajin luoma tarve käyttää epäsuoria viittauksia toisenlainen kuin laadittaessa vaikkapa mielipidetekstiä. Mielipidetekstissä taas tarkoituksena on perustella kannanottoa, joka koskee laajemmin ihmisiä yleensä tai ketä tahansa kuvatussa tilanteessa olijaa. Samoin epäsuoria viittauksia tarvitaan joskus enemmän tekstissä, jossa tuntemattomalle ja tilanteessa valta-asemassa olevalle tietylle lukijalle on esitettävä kiusallinen pyyntö. Suorempia henkilöviittauksia voi sen sijaan käyttää tutulle lukijalle tarkoitettussa viestissä, joka on suunnattu minulta sinulle, vaikka siinä pitäisikin esittää vaikkapa kieltäytyminen.

Lopuksi voisi todeta vanhan totuuden, että oppijat oppivat opetuksesta huolimatta. Tämä on mahdollista varsinkin niille, jotka voivat hyödyntää kieliympäristön antamaa mallia, sillä tiivis yhteys suomenkieliseen ympäristöön auttaa saavuttamaan idiomaat-

tisen kielitaidon. Muualla kuin Suomessa suomea opiskelevilla ei tätä yhteyttä kuitenkaan useinkaan ole, joten epäsuoria viittaustapoja tulisi sisällyttää oppimateriaaleihin systemaattisemmin ja ylipäättään kiinnittää niissä enemmän huomiota kielen autenttisuuteen.

Lähteet

- Cefling* = Linguistic Basis of the Common European Framework for L2 English and L2 Finnish. Jyväskylän yliopiston kielten laitoksen ja Suomen Akatemian kielitaidon kehittymistä ja arviointia koskeva hanke. <https://www.jyu.fi/hum/laitokset/kielet/cefiling/>.
- Eurooppalainen viitekehys = Eurooppalainen kielten oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteinen viitekehys*. Helsinki: WSOY 2003.
- HAKULINEN, AULI – KARLSSON, FRED – VILKUNA, MARIA 1980: *Suomen tekstilauseiden piirteitä. Kvantitatiivinen tutkimus*. Department of general linguistics. Publications no 6. Helsinki: University of Helsinki.
- KALLIOKOSKI, JYRKI 2006: Tekstilajin taju ja toisella kielellä kirjoittaminen. – Anne Mäntynen, Susanna Shore & Anna Solin (toim.), *Genre – tekstilaji* s. 240–265. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- SIEWIERSKA, ANNA 2005: Passive constructions. – Martin Haspelmath, Matthew S. Dryer, David Gil & Bernard Comrie (toim.), *The world atlas of language structures*. Oxford: Oxford University Press. www.wals.info/chapter/107.
- SIEWIERSKA, ANNA 2008: *Ways of impersonalizing*. – María De Los Ángeles Gómez González, J. Lachlan Mackenzie & Elsa M. González Álvarez (toim.), *Current trends in contrastive linguistics. Functional and cognitive perspectives* s. 3–26. Amsterdam: Benjamins.

Marja Seilonen: *Epäsuora henkilöön viittaaminen oppijansuomessa*. Jyväskylä Studies in Humanities 197. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto 2013. Kirja on luettavissa osoitteessa <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-5025-5>.

Kirjoittajan yhteystiedot (address):
etunimi.a.p.sukunimi@jyu.fi